МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ РОЗВЕДЕННЯ І ГЕНЕТИКИ ТВАРИН ім. М.В.ЗУБЦЯ НААН
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДНУ «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської конференції

«ГЕНЕТИКА І СЕЛЕКЦІЯ – КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У СФЕРІ ВИРОБНИЦТВА І ПЕРЕРОБКИ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА»,

присвячена 75-й річниці від дня народження доктора с.-г. наук, члена-кореспондента НААН, професора
ІВАНА АДАМОВИЧА РУДИКА

18 лютого 2026 року, м. Біла Церква

Біла Церква
2026

ЗМІСТ

І БЛОК
РУДИК ІВАН АДАМОВИЧ

доктор сільськогосподарських наук, член-кореспондент НААН, професор
(11.01.1951–20.03.2014)

Афанасенко В.Ю. СВІТЛА ПАМ'ЯТЬ КОЛЕЗІ, НАСТАВНИКУ ТА ДРУГУ!..... 8

Бірюкова О.Д. ЕТАЛОН НАУКОВОЇ ЯКОСТІ ТА ЛЮДСЬКОЇ ПОРЯДНОСТІ…… 9

Гиль М.І. СПОГАД ПРО ВЧЕНОГО…..... 10

Загородній А.П. СПОГАДИ ПРО ІВАНА АДАМОВИЧА РУДИКА...…..... 12

Клопенко Н.І., Титаренко І.В., Старостенко І.С. НАШ КЕРІВНИК І НАСТАВНИК: СПОГАДИ СПІВРОБІТНИКІВ..... 13

Ковтун С.І. ІВАН АДАМОВИЧ РУДИК. ДЯКУЄМО ЗА СПІЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ШЛЯХ…… 16

Костенко О.І. СВІТЛОЇ ПАМ'ЯТІ РУДИКА ІВАНА АДАМОВИЧА ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ……..... 17

Олешко В.П. НАУКОВА ШКОЛА ТА ЖИТТЄВІ УРОКИ ПРОФЕСОРА ІВАНА АДАМОВИЧА РУДИКА……..... 19

Полупан Ю.П. В АВАНГАРДІ НАУКОВИХ ОСНОВ РОЗВЕДЕННЯ ТВАРИН..... 21

Помітун І.А. НАУКОВА ЕТИКА ТА ПРОФЕСІЙНА МАЙСТЕРНІСТЬ ІВАНА АДАМОВИЧА РУДИКА……..... 28

Соболєв О.І. ІВАН АДАМОВИЧ РУДИК – НЕЗАПЕРЕЧНИЙ АВТОРИТЕТ…… 29

Сотніченко Ю.М. НАСТАВНИК, ЯКИЙ ДАРУВАВ КРИЛА: ПАМ'ЯТІ ІВАНА АДАМОВИЧА РУДИКА……...……..….. 30

Ставецька Р.В. ЯКЩО СУМНІВАЄШСЯ – ВЧИНЯЙ ГІДНО……....…. 32

Федорович Є.І. ПРИКЛАД ВІРНОГО СЛУЖІННЯ ВІТЧИЗНЯНІЙ НАУЦІ ТА ОСВІТІ……..……. 34

Хмельничий Л.М. ГІДНІСТЬ, ПРОНЕСЕНА КРІЗЬ ТЕРНИ НАУКОВОГО ЖИТТЯ…….…… 36

Цехмістренко С.І. СВІТЛО ВЕЛИКОЇ ДУШІ. ПАМ'ЯТІ КОЛЕГИ ІВАНА АДАМОВИЧА РУДИКА…….……. 38

ІІ БЛОК

Бабенко О.І. МОЛОЧНА ПРОДУКТИВНІСТЬ ТА ЖИВА МАСА КОРІВ З УРАХУВАННЯМ ЇХ ВАГИ ПРИ ПЕРШОМУ ОСІМЕНІННІ…… 40

Borshch O.V., Borshch O.O., COW REST AS THE BASIS OF COMFORT 43

Бучковська В.І., Євстафієва Ю.М., ВИКОРИСТАННЯ БІЛКОВО-МІНЕРАЛЬНОЇ ВІТАМІННОЇ ДОБАВКИ В ГОДІВЛІ СВИНОМАТОК..... 46

Вакула Б.В. МОЛОЧНА ПРОДУКТИВНІСТЬ КІЗ ЗА СТАНДАРТНОЇ ТА ТРИВАЛОЇ ЛАКТАЦІЇ..... 49

Васяк В. Ю. ІНТЕГРАЦІЯ ГЕНОМНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І БІОТЕХНОЛОГІЙ У ТВАРИННИЦТВІ: ІННОВАЦІЙНИЙ ШЛЯХ ДО СТАЛОГО ВИРОБНИЦТВА ТА ЕФЕКТИВНОЇ ПЕРЕРОБКИ……..……..... 52

Вечорка В. В., Скляренко Ю. І., Ладика В. І., Михалко О. Г., Кучкова Т. П., Герман Д. М., Перекрестова Г. В., ІСТОРІЯ, ПРОДУКТИВНІ ТА БІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БУРОЇ ХУДОБИ В УКРАЇНІ……..…. 56

Войтенко С.Л., Сидоренко О.В., Петренко М.О. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ТВАРИННИЦТВА УКРАЇНИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЗНИКАЮЧИХ ПОПУЛЯЦІЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН……. 60

Волошин Р.В. МОЛОЧНА ПРОДУКТИВНІСТЬ КОРІВ І ЯКІСНІ ПОКАЗНИКИ МОЛОКА ЗА ПІДВИЩЕНИХ ТЕМПЕРАТУР НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА……....……. 63

Гарник Л.П. ТЕХНОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ГЕНОФОНДУ ПТИЦІ ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА НІШЕВОЇ ПРОДУКЦІЇ У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ……..... 65

Гаюк Н.В., Роль Н. В. РОЛЬ ХІМІЇ У ГЕНЕТИЦІ, РОЗВЕДЕННІ ТА СЕЛЕКЦІЇ ТВАРИН……...…… 68

Германський І.Ю., Мерзлова Г.В. ВСТАНОВЛЕННЯ НЕШКІДЛИВОСТІ МОДИФІКОВАНОГО СУХОГО ЯЄЧНОГО БІЛКА..... 70

Гончаренко І.В. ГЕНЕТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ БУЙВОЛІВ У ПРОДОВОЛЬЧІЙ ТА ЕКОЛОГІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ….....…….. 74

Джус В.М., Бондаренко Л.В. ВПЛИВ ВКЛЮЧЕННЯ ЛИЧИНОК ЧОРНОЇ ЛЬВИНКИ (*HERMETIA ILLUCENS*) У РАЦІОН НА ІНТЕНСИВНІСТЬ РОСТУ ТА ЗБЕРЕЖЕНІСТЬ МОЛОДНЯКУ ФАЗАНА..... 77

Динник О.М. ДОБРОБУТ І ПРОФІЛАКТИКА ЗДОРОВ'Я ТВАРИН ЯК СКЛАДОВА АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА…….....….. 79

Загородній А.П., Чернюк С.В. ПОРІВНЯННЯ ВРОЖАЙНОСТІ ТА КОРМОВОЇ ЦІННОСТІ ЗЕЛЕНОЇ МАСИ КУКУРУДЗИ РІЗНИХ ГІБРИДІВ…….. 81

Калітаєв К. К., Лихач А. В. БІОТЕХНОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПІДВИЩЕННЯ РЕПРОДУКТИВНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ СВИНОМАТОК У КРИТИЧНІ ФАЗИ ГЕСТАЦІЇ……... 85

Катеринич О.О. ГЕНЕТИКО-СЕЛЕКЦІЙНІ АСПЕКТИ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ГЕНОФОНДУ ЯК ЕЛЕМЕНТ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА ПТАХІВНИЦТВА…… 88

Каркач П.М. ВПЛИВ ГЕНЕТИЧНОГО ВІДБОРУ КУРЧАТ-БРОЙЛЕРІВ НА СТАН ЗДОРОВ'Я ТА БЛАГОПОЛУЧЧЯ ПТИЦІ…… 90

Качур А.С. ХІМІЧНИЙ СКЛАД БІОМАСИ ВЕРМИКУЛЬТУРИ ВИРОЩЕНОЇ НА СУБСТРАТІ З ВМІСТОМ ГІДРОЛІЗОВАНИХ ВІДХОДІВ СОЇ……. 92

Клопенко Н.І. ГЕНЕТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЛОКАЛЬНИХ ПОРІД ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ У СИСТЕМІ ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ……... 95

Кругляк О.В. ВПЛИВ ПОГЛИНАЛЬНОГО СХРЕЩУВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИ КОРИСНИХ ОЗНАК У ТВАРИН УКРАЇНСЬКИХ МОЛОЧНИХ ПОРІД……..... 98
Лавринюк О.О., Сіхневич К.Й., Мудренко В.П. ЕПІГЕНЕТИЧНІ ТА ІМУНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОБРОБУТУ ТВАРИН У СИСТЕМІ СТАЛОГО АГРОВИРОБНИЦТВА……..... 101
Ластовська І.О., Борщ О.О. ЗНАЧЕННЯ ЗАСОБІВ МЕХАНІЗАЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОМФОРТУ КОРІВ……**...** 104
Лесь С.А., Косіор Л.Т., Ластовська І.О. СТАН ТА РОЗВИТОК МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ…… 106
Ліскович В.А. ОБҐРУНТУВАННЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА РЕЄСТРАЦІЇ КОНЕЙ…….. 109
Lisohurska D.V., Brindza J., Adamchuk L.O., Furman S.V. ENTOMOPHILOUS CROPS IN THE AGRICULTURAL LANDSCAPES OF UKRAINE AND THE EU: SPATIAL ASPECTS OF POLLINATOR FORAGE PROVISION…… 112
Люта І.М., ВПЛИВ ПОКАЗНИКІВ РОСТУ ТА РОЗВИТКУ ТЕЛИЦЬ НА СТАТЬ НАРОДЖЕНИХ ТЕЛЯТ……... 115
Лютих С.В. РЕПРОДУКТИВНА ЕФЕКТИВНІСТЬ КОБИЛ: ОГЛЯД……... 118
Міщенко В.В., Мерзлова Г.В., БІОЛОГІЧНА ЦІННІСТЬ М'ЯСА МАЛЬКА КОРОПА ЗА ЗГОДОВУВАННЯ КОРМОВОЇ КОЕНЗИМВМІСНОЇ ДОБАВКИ……...…. 120
Мохначова Н.Б. ГЕНЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОДУКТИВНОСТІ БУРОЇ КАРПАТСЬКОЇ ПОРОДИ……...… 123
Надточій П.В., Малина В.В. ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ ЗАСВОЄННЯ КУПРУМУ В ЖУЙНИХ ТВАРИН……...…….. 125
Недашківська Н.В., Осіпенко І.С. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СТАНДАРТИЗАЦІЯ ТОВАРНОГО СУСІДСТВА В КОНТЕКСТІ ХАРЧОВОЇ БЕЗПЕКИ……...…. 128
Oleshko V.P., Trofymchuk A.M., Heiko L.M., PROSPECTS FOR THE SELECTION OF THE AUSTRALIAN REDCLAW CRAYFISH (CHERAX QUADRICARINATUS) TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF INDUSTRIAL AQUACULTURE……...….. 130
Петраш В.В. СЕЗОННІ ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА МОЛОЧНУ ПРОДУКТИВНІСТЬ І ЯКІСТЬ МОЛОКА КОРІВ…… 135
Помітун І.А., Косова Н.О., Паньків Л.П., Косов М.О., Косов В.О. СЕЛЕКЦІЙНО-ГЕНЕТИЧНІ ПАРАМЕТРИ ІНСТЕНСИВНОСТІ РОСТУ ЯГНЯТ У ВІЦІ ДО ВІДЛУЧЕННЯ ВІД ВІВЦЕМАТОК……...…. 138
Пономарьов Ю.А., Шаповал О.Б. ОЦІНКА КОРІВ-ПЕРВІСТОК МОЛОЧНИХ ПОРІД ЗА ПРОМІРАМИ ТА ІНДЕКСАМИ БУДОВИ ТІЛА 140
Почукалін А.Є. ВТРАЧЕНИЙ ГЕНОФОНД УКРАЇНИ: УКРАЇНСЬКА СТЕПОВА БІЛА ТА УКРАЇНСЬКА СТЕПОВА РЯБА ПОРОДИ СВИНЕЙ 144
Рубан С.Ю., Шабаш М.Л. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ АЗОТУ МОЛОЧНИМИ КОРОВАМИ ЗА ВМІСТОМ АЗОТУ СЕЧОВИНИ ТА СКЛАДОМ МОЛОКА……..……..... 147

Соболєва С.В., Соболєв О.І. ВПЛИВ ЗАМІНИ ЧАСТИНИ ЗЕРНОВИХ КОМПОНЕНТІВ У КОМБІКОРМІ БОРОШНОМ ІЗ ЯБЛУЧНИХ ВИЧАВОК НА РІСТ РЕМОНТНОГО МОЛОДНЯКА СВИНЕЙ……...…. 150
Ставецька Р.В. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ «КОРОТКИХ ЛІНІЙ» У МОЛОЧНОМУ СКОТАРСТВІ..... 152
Старостенко І.С. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРОДУКТИВНИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДНЯКУ КРОЛІВ ПОРОДИ СІРИЙ ВЕЛЕТЕНЬ ЗА РІЗНИХ УМОВ ВИРОЩУВАННЯ……..……. 155
Сторчак Ю.Г., Пундяк Т. О. ВИМОГИ ДО БЛАГОПОЛУЧЧЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН ПІД ЧАС ЇХ УТРИМАННЯ ЯК ОБОВ`ЯЗКОВІ СТАНДАРТИ ДЛЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ…….. 158
Стульник І.І., Сусол Р.Л. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕОБХІДНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТВАРИН ПРИ ВІДГОДІВЛІ МОЛОДНЯКУ ХУДОБИ ЗА «ЗЕРНОВОЇ» ТЕХНОЛОГІЇ…… 161
Судика В.В. ВИКОРИСТАННЯ ГЕНОМНОЇ СЕЛЕКЦІЇ У СВИНАРСТВІ 164
Титаренко І.В. ПРОДУКТИВНІ ПОКАЗНИКИ КОРІВ ЗАЛЕЖНО ВІД НАДОЮ УПРОДОВЖ ГОСПОДАРСЬКОГО ВИКОРИСТАННЯ…… 167
Ткаченко С.В. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ ОЗНАКАМИ МОЛОЧНОЇ ПРОДУКТИВНОСТІ ЗА ПОПЕРЕДНЬОЇ ОЦІНКИ КОРІВ…… 169
Ткачова І.В. СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ КОНЯРСТВА…… 171
Хабінець І.І. ВПЛИВ СЕЛЕНОМЕТІОНІНУ У СКЛАДІ КОМБІКОРМІВ НА ЗАБІЙНІ ЯКОСТІ ТА СТРУКТУРНИЙ СКЛАД ТУШІ КУРЧАТ-БРОЙЛЕРІВ…… 174
Халак В.І. ПОЛІМОРФІЗМ ГЕНА РЕЦЕПТОРА МЕЛАНОКОРТИНУ (MC4R) ТА ЙОГО ЗВ'ЯЗОК З ВІДТВОРЮВАЛЬНИМИ ЯКОСТЯМИ У СВИНОМАТОК ВЕЛИКОЇ БІЛОЇ ПОРОДИ УГОРСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ……...… 176
Халак В.І., Волощук В.М., Засуха Л.В. ВІДГОДІВЕЛЬНІ І М'ЯСНІ ЯКОСТІ МОЛОДНЯКА СВИНЕЙ ВЕЛИКОЇ БІЛОЇ ПОРОДИ ЗАРУБІЖНОЇ СЕЛЕКЦІЇ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК З АКТИВНІСТЮ ДЕЯКИХ ФЕРМЕНТІВ СИРОВАТКИ КРОВІ……...…….. 179
Хмельничий Л.М. ОЦІНКА КОРІВ МОЛОЧНИХ ПОРІД ЗА ДОВІЧНОЮ ПРОДУКТИВНІСТЮ ЗАЛЕЖНО ВІД ЛАКТАЦІЇ ВИБУТТЯ..... 182
Холявська Т.Л., Уманець Д.П., Титарьова О.М. ПРОДУКТИВНІСТЬ ПЕРЕПЕЛІВ ЗА СПОЖИВАННЯ НАСІННЯ ФЕНХЕЛЮ (*FOENICULUM VULGARE*) В СКЛАДІ КОМБІКОРМІВ…...……...…... 186
Tsekhmistrenko O., Shulko O., Baban V., Onyshchenko L. PLANT EXTRACTS' BIOLOGICAL EFFECT ON THE POULTRY ORGANISM...… 188
Цехмістренко С.І., Поліщук В.М., Поліщук С.А. БІОХІМІЧНІ ТА ГЕНЕТИЧНІ МАРКЕРИ СТРЕСОСТІЙКОСТІ У ПРОДУКТИВНИХ ТВАРИН……..…… 191
Чернюк С.В., Крижак М.С. ВПЛИВ ІНОКУЛЯЦІЇ LACTOBACILLUS НА ФЕРМЕНТАЦІЮ ТА СТАБІЛЬНІСТЬ КУКУРУДЗЯНОГО СИЛОСУ 194
Чернявський О.О. ВПЛИВ КОРМОВОЇ ДОБАВКИ НА РІСТ І ПРОДУКТИВНІСТЬ МОЛОДНЯКУ СВИНЕЙ…… 197

Черняк Б.С. ЕФЕКТИВНІСТЬ МІЖПОРОДНОГО СХРЕЩУВАННЯ БУГАЇВ ШВІЦЬКОЇ ПОРОДИ З МАТКАМИ ГОЛШТИНСЬКОЇ ПОРОДИ ЗА ОСНОВНИМИ СЕЛЕКЦІЙНИМИ ОЗНАКАМИ ПОТОМСТВА F_2…….…….. 199
Черняк Н.С. ФОРМУВАННЯ ІНДЕКСУ ОЗНАК ЗДОРОВ'Я КОРІВ ГОЛШТИНСЬКОЇ ПОРОДИ НА ОСНОВІ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ПОКАЗНИКІВ……..…….. 203
Шуляр А.Л., **Шуляр А.Л., Ткачук В.П.** СТАЛИЙ РОЗВИТОК ВІВЧАРСТВА І КОЗІВНИЦТВА В УКРАЇНІ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ GREEN DEAL……...……. 206
Якубенко О.Б. ФІЗИКО-ХІМІЧНІ ПОКАЗНИКИ МОЛОКА РІЗНИХ ВИДІВ ТВАРИН……..….. 209

УДК 636.04.82

Войтенко С.Л., д-р с.-г. наук
Інститут свинарства і агропромислового виробництва НААН
slvoitenko@ukr.net
Сидоренко О.В., канд. с.-г. наук
Інститут розведення і генетики тварин імені М.В. Зубця НААН
sydorenkoolena@ukr.net
Петренко М.О., канд. с.-г. наук
Полтавський державний аграрний університет
petrenkoma1@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ТВАРИННИЦТВА УКРАЇНИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЗНИКАЮЧИХ ПОПУЛЯЦІЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН

Надана інформація про стан генофонду сільськогосподарських тварин України, його зміни протягом 2000-2004 років, визначені критичні стани та сильної небезпеки для окремих порід, висвітлений імуногенетичний статус кнурів миргородської породи, а також запропоновані параметри добору кнурів, сперму яких доцільно закласти на довготривале зберігання в кріоконсервованому вигляді з метою можливого подальшого відновлення порід чи їх удосконалення.

Ключові слова: генофонд, породи, критичні стани для порід і видів, групи крові свиней, параметри добору кнурів, кріоконсервована сперма.

Voitenko V.V., doctor of agricultural sciences
Institute of Pig Breeding and Agricultural Production of the NAAS
Sydorenko O.V., candidate of agricultural sciences
Institute of Animal Breeding and Genetics n.a.M.V. Zubets of the National Academy of Sciences of Ukraine
Petrenko M.O., candidate of agricultural sciences
Poltava State Agrarian University

FEATURES OF MODERN LIVESTOCK DEVELOPMENT IN UKRAINE AND OPPORTUNITIES FOR THE RECOVERY OF ENDANGERED FARM ANIMAL POPULATIONS

The material provides information on the state of the livestock gene pool in Ukraine and its changes during the period of 2000–2004. Critical and high-risk statuses for specific breeds are identified. The immunogenetic status of Myhorod breed boars is highlighted, and selection parameters are proposed for boars whose semen should be prioritized for long-term cryopreserved storage. This approach aims to facilitate the potential future recovery or improvement of these breeds.

Keywords: gene pool, breeds, critical status for breeds and species, pig blood groups, boar selection parameters, cryopreserved semen.

За результатами наших досліджень встановлено тривожну ситуацію щодо стану генетичних ресурсів сільськогосподарських тварин України, яка пов’я-

зана з рядом об’єктивних чинників, як то: зміна клімату, воєнна агресія рф, попитом на той чи інший вид продукції тваринництва в країні та світу, застарілою технологією виробництва, ціновою політикою, спроможністю населення тощо.

За даними Державного реєстру суб’єктів племінної справи у тваринництві України, у 2024 році, порівняно із 2020, кількість племінних стад, які розводили велику рогату худобу молочних порід, скоротилася на 22,9% на фоні одночасного зменшенням чисельності загального поголів’я, що супроводжується певним звуженням біорізноманіття генофонду та необхідністю проведення термінових, методично обґрунтованих заходів зі збереження наявних порід, особливо вітчизняних. Серед великої рогатої худоби м'ясного напряму продуктивності спостерігалася тенденція до скорочення кількості стад на 19,6% та зменшення чисельності загального поголів'я на 7,2%. У свинарстві кількість стад скоротилася на 43,1% за зникнення трьох порід вітчизняної селекції. Чисельність загального поголів'я свиней зменшилася на 44,2%, маточного поголів'я – на 43,0%, кнурів – на 51,9%. У конярстві кількість суб’єктів племінної справи зменшилася на 36,1%, а загального поголів'я – на 32,0%. Чисельність кобил скоротилася на 36,4%, жеребців – на 45,5%. У вівчарстві кількість племінних стад зменшилася на 10,7%, а чисельність загального поголів'я – на 4,4%. При цьому зменшення поголів’я маток було не істотне – на 2,6%, чого не скажеш про баранів, загальна кількість яких зменшилася на 23,6%. У птахівництві (кури) кількість підприємств зменшилася на 47,4% за загального скорочення поголів’я курей на 23,2%. Тобто, фіксуємо переважне зменшення популяцій наявних видів тварин, що приводить не лише до звуження їх генетичного різноманіття в межах виду, але й біорозмаїття в цілому по країні та світу.

Для підтвердження критичного стану наявних генетичних ресурсів сільськогосподарських тварин в України нами на прикладі наявних порід великої рогатої худоби, свиней і коней за використання рекомендацій Європейської асоціації тваринницьких наук (ЕААР) були визначені стани критичної небезпеки для існування популяцій. Встановлено, що в стані сильної небезпеки перебувають такі породи великої рогатої худоби, як червона степова (ΔF_{50} = 58,9%) і українська бура (ΔF_{50} = 175,3%), полтавська м’ясна (ΔF_{50} = 57,3%) та червона білопояса (ΔF_{50} = 96,4%) породи свиней; вестфальська**,** ганноверська (ΔF_{50} = 90,7%), новоолександрівська ваговозна (ΔF_{50} = 31,9%), російська рисиста (ΔF_{50} = 48,5 %), торійська (ΔF_{50} = 94,9%) та чистокровна верхова (ΔF_{50} = 47,3%) породи коней. Для більшості даних порід поголів’я тварин зосереджено в одному або декількох господарствах, що значно підвищує ризик втрати цінних генотипів.

На особливу актуальність заслуговують дослідження щодо розробки методів збереження та можливого відновлення популяцій сільськогосподарських тварин, які перебувають в критичному стані. Наразі до таких відносяться і свині миргородської породи, яку намагаються відновити науковці Інституту свинарства і АПВ.

Ще на етапі нормального стану миргородської породи свиней, в банк генетичних ресурсів тварин Інституту розведення і генетики тварин імені М.В.Зубця НААН було закладено сперму кнурів генеалогічних ліній Веселого, Дніпра, Комиша і Ловчика. Одиничні дослідження щодо використання кріоконсервованої сперми кнурів для відновлення породи поки що не увінчалися успіхами, але є надія, що з часом біотехнологічні методи сприятимуть її відновленню. Дослідження імуногенетичного статусу кнурів миргородської породи, кріоконсервована сперма яких зберігається у банку генетичних ресурсів за 9 генетичними системами груп крові: EAA, EAB, EAD, EAE, EAF, EAG, EAH, EAK, EAL, засвідчили, що серед кнурів найбільшого розповсюдження мали алельні варіанти A^-; B^a; D^b; E^{edg}; E^{aeg}; F^b; G^b; H^-; K^b; L^b, частоти яких становили 0,233–1,000. До категорії відносно рідкісних були віднесені алелі E^{aef}; K^a, L^d , частоти яких у плідників миргородської породи становили 0,033 – 0,067. Встановлено, що кнури миргородської породи суттєво не відрізнялися між собою за більшістю генетичних систем груп крові, крім систем EAE, EAK і EAL. Одержані результати дозволяють здійснити однорідний чи різнорідний підбір та створити бажані генотипи у породі за умови її відновлення.

Крім того, з метою збереження та відтворення зникаючих популяцій свиней, включаючи локальні, нами були розроблені вимоги до кнурів, сперма яких може бути кріоконсервована й після довготривалого збереження використовуватися для штучного осіменіння свиноматок чи запліднення дозрілих *in vitro* яйцеклітин. Встановлено, що добір кнурів для кріоконсервації їх сперми має здійснюватися на основі аналізу інформації про дату народження самця, породу, лінію, родовід (наявність предків до третього покоління включно), показників віку досягнення живої маси 100 кг під час вирощування та товщини шпику (прижиттєво), об'єму профільтрованого еякуляту, кількості сперміїв з прямолінійно-поступальним рухом, їх концентрації в 1 мл та рухливості при температурі 16–18 ^{0}С через 72 години, живучості за відповідний період часу і термостійкості, багатоплідності і маси потомства у віці 60 днів. З урахуванням детального аналізу значної кількості даних про кнурів різних порід нами встановлені такі вимоги до плідників, незалежно від породи, сперму яких можна зберігати у кріоконсервованому вигляді довготривалий час та використовувати для відтворення:

- ✓ походження – чистопородні племінні тварини, які належать суб'єктам племінної справи у тваринництві незалежно від їх організаційно-правової форми;
- ✓ вік досягнення живої маси під час вирощування – 209–219 днів;
- ✓ товщина шпику, визначна прижиттєво при живій масі 100 кг – 26–29 мм і менше;
- ✓ об'єм профільтрованого еякуляту – не менше 125 мл;
- ✓ рухливість сперміїв – не менше 7 балів або 70% сперміїв з прямолінійно-поступальним рухом;
- ✓ концентрація сперміїв – не менше 100 мл в 1 мл;

- ✓ виживаність спермііів (їх рухливість через 72 години при температурі 17–18 ^{0}C) – не нижче 60% (6 балів)$
- ✓ багатоплідність за осімененими свиноматками – не нижче 10 голів;
- ✓ маса гнізда поросят у віці 60 днів – не менше 160 кг .

Даний спосіб добору кнурів для кріоконсервації їх сперми запатентований (Патент на корисну модель № 145566 Україна (51) МПК А01К/67/2 / С.Л. Войтенко, О.В. Сидоренко).

У цілому, вважаючи, що породи сільськогосподарських тварин це не лише засіб виробництва продукції і забезпечення попиту населення на продукти харчування, але й значно більше, як то біорозмаїття світу, вбачаємо за нагальне щорічний моніторинг генофонду порід з розробкою чи удосконаленням методів збереження і відновлення популяцій за дотримання рекомендацій ФАО і програм розвитку вітчизняного тваринництва.

УДК 636.034:636.2.087.7:551.582

Волошин Р.В., канд. вет. наук
Інститут сільського господарства Карпатського регіону НААН України
volrv@ukr.net

МОЛОЧНА ПРОДУКТИВНІСТЬ КОРІВ І ЯКІСНІ ПОКАЗНИКИ МОЛОКА ЗА ПІДВИЩЕНИХ ТЕМПЕРАТУР НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

У тезах наведено результати досліджень, щодо впливу підвищених температур навколишнього середовища на молочну продуктивність та якісні показники молока корів голштинської породи. Встановлено тенденцію до зниження середньодобових надоїв за підвищення температури повітря навколишнього середовища, що свідчить про наявність теплового стресу у тварин.

Ключові слова: молочна продуктивність, тепловий стрес, температура повітря, якість молока, корови, голштинська порода.

Voloshyn R. V., candidate of veterinary sciences
Institute of Agriculture of the Carpathian Region of the NAAS of Ukraine

DAIRY PRODUCTIVITY OF COWS AND MILK QUALITY PARAMETERS UNDER ELEVATED AMBIENT TEMPERATURES

The abstracts present research findings regarding the impact of elevated ambient temperatures on the milk productivity and milk quality parameters of Holstein cows. A trend towards a decrease in average daily milk yields was observed as ambient air temperatures rose, indicating the presence of heat stress in the animals.

Keywords: milk productivity, heat stress, air temperature, milk quality, cows, Holstein breed.